

Олена Єні

кандидат юридичних наук,
старший викладач відділу підвищення кваліфікації військових прокурорів
інституту підвищення кваліфікації прокурорів
Національної академії прокуратури України,
м. Київ, Україна
yeni@ap.gp.gov.ua

Ріккардо Крістони

полковник, аташе з питань оборони Посольства Республіки Італія в Україні

<https://doi.org/10.34285/visnyknapu2019.02.028>

УДК 355

ВІЙСЬКОВА СЛУЖБА В УКРАЇНІ ТА ІТАЛІЇ: ПОРІВНЯЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ

Анотація. Згідно із внесеними у лютому 2019 року змінами до Основного Закону Україна офіційно заявила про стратегічний курс держави на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору. У Преамбулі до Конституції Верховна Рада України від імені Українського народу підтвердила його європейську ідентичність та незворотність європейського і євроатлантичного курсу. Тож сьогодні як ніколи важливим та нагальним є врахування кращих світових практик щодо різних аспектів функціонування держави, і передусім це актуально для військової сфери.

Республіка Італія є розвинутою демократичною державою із потужним військовим потенціалом та багатовіковим досвідом функціонування армії. У 2017 році в Італії відбулася реформа щодо проходження військової служби та кар'єри військовослужбовців, яка надала змогу уніфікувати та оптимізувати відповідні процедури.

Метою статті є порівняльно-правове дослідження деяких питань військової служби за законодавством України та Республіки Італія.

У цій статті проаналізовано окремі показники, що характеризують військову потужність зазначених держав. Наведено конституційні положення у сфері оборони та захисту цих країн. Досліджено склад Збройних Сил Італії та України. Так, зазначено, що Збройні Сили Італії включають: армію, військово-морський флот, повітряні сили, корпус карабінерів; також функціонує фінансова гвардія. В останніх двох структурах діє військовий персонал, але вони, власне, виконують поліцейські функції.

Окремо приділено увагу питанням військової юстиції. Встановлено, що в Італії діють як військові прокуратури, так і військові суди відповідно до трьох військових округів; також функціонує військовий наглядовий орган, який має пенітенціарні функції.

Порівняно положення щодо обов'язковості призову на військову службу в цих країнах. Зазначено про основні аспекти проведеної у 2017 році в Республіці Італія реформи щодо військової кар'єри.

Насамкінець досліджено питання забезпечення гендерної рівності та рівних з чоловіками можливостей для жінок-військовослужбовців щодо проходження служби.

Як висновок, на основі аналізу Воєнної організації Італії та України констатовано, що потребує серйозної уваги законодавця проблема формування органів військової юстиції в Україні. Ця система повинна керуватися принципом поділу влади в Україні на законодавчу, виконавчу, судову і містити військові суди, військову прокуратуру та військовий слідчий орган (як центральний орган виконавчої влади), які повинні бути укомплектовані військовослужбовцями з урахуванням принципу гендерної рівності. Тож досвід функціонування військової системи правоохоронних органів Республіки Італія має бути ретельно вивчений та максимально запозичений. Також варто врахувати позитивний італійський досвід у питаннях встановлення строків вислуги у військовому званні для військовослужбовців.

Ключові слова: військова служба; військовий суд; армія; військовослужбовець; звання; Італія.

Наслідком сучасних тенденцій суспільного розвитку в умовах глобалізації стала поява низки міжнародних стандартів, рекомендованих для імплементації у національні законодавства країн, особливо тих, де процеси демократизації ще не набули остаточного оформлення. Врахування кращих світових практик щодо різних аспектів функціонування держави та її складових є необхідним для вдосконалення наявних правил і норм. Тож вивчення правової бази розвинутих світових держав обов'язкове при дослідженні ефективності механізму функціонування тих чи інших явищ і на теренах України.

Питання законодавчого забезпечення проходження військової служби сьогодні є особливо актуальним та нагальним для України. Система військового законодавства, що функціонувала протягом багатьох десятиріч, нині потребує удосконалення із застосуванням системного аналізу та з метою своєчасної протидії військовослужбовцями ризикам та зовнішнім загрозам.

Особливої актуальності це питання набуло після внесення у лютому 2019 року змін до Конституції України щодо стратегічного курсу української держави на набуття повноправного членства в Європейському Союзі і в Організації Північноатлантичного договору.

Італія має багаторічний досвід функціонування армії, з 1949 року є членом воєнно-політичного блоку НАТО, її війська брали участь у військових операціях в колишній Югославії, Афганістані, Іраку, Лівії, інших миротворчих місіях ООН. Отже, з метою проведення порівняльного дослідження слід вивчити відповідні законодавчі положення Італії та України.

Питанням аналізу правових підстав та порядку проходження військової служби в Україні та деяких країнах Європейського Союзу приділяли увагу такі українські вчені, як П. Богуцький, С. Дячук, О. Козачук, В. Пашинський, В. Разік, С. Сегеда, М. Туркот та інші. Щодо іноземних учених, праці яких стосувалися військових систем країн Європи, слід згадати, зокрема, Дж. Нолте, Х. Кригера, К.-Е. Ліо, М. Клейне, Й. Лютера, П. д'Аржента, Д. Кафоріо, Ф. Андреу-Гусмана, М. Вашакмадзе. Водночас порівняльно-правове дослідження проходження військової служби в Україні та Італії проводиться вперше.

Метою статті є порівняльно-правове дослідження деяких питань військової служби за законодавством України та Республіки Італія.

Методологія порівняльного дослідження тих чи інших питань, явищ, положень завжди передбачає вивчення їх окремо, а потім їх порівняння, встановлення як спільних, так і відмінних ознак.

Як зазначає Х. Бехруз:

Основними методологічними принципами порівняльно-правових досліджень є принципи: об'єктивності; функціоналізму; порівнянності; всебічного урахування історичних, національних, економічних, соціально-політичних умов та ін.¹

Тож ідея проведення порівняльного дослідження деяких питань проходження військової служби за законодавством України та Республіки Італія цілком відповідає зазначеним вище засадам з огляду на можливість порівняння правових систем цих двох країн, їх державного устрою та конституційного ладу. Авторами обрано компаративістський метод дослідження ще й тому, що населення цих двох країн також знаходиться в межах порівнюваності. Доволі часто підходи в інших країнах до розбудови воєнної організації аналізуються на прикладі держав, де населення в рази менше, ніж в Україні (наприклад, Грузії, Молдови, країн Балтії). Проте порівняння воєнних організацій України та Італії видається цілком коректним в силу співвідношення кількості їх населення (понад 40 млн в Україні та близько 60 млн – в Італії).

За даними одного з рейтингів, що оцінює військову потужність країн світу, – Military Strength Ranking², за оцінкою на основі 55 показників, у поточному році італійська армія знаходиться у двадцятці найпотужніших армій, посівши 11 місце, при цьому армія України на 29 місці із 137 держав, зазначених у списку. Інші аналітичні компанії також високо оцінюють військову міць Італії. Наприклад, у доповіді Credit Suisse Group (потужної транснаціональної фінансової корпорації, що базується в Швейцарії) зазначено, що у 2015 році армія Італії перебувала на 8 місці у світі³. За даними U.S. News &

¹ Х Бехруз, *Порівняльне правознавство: підруч.* (Фенікс 2009) 62.

² Див.: '2019 Military Strength Ranking' <<https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp>> дата звернення 20 Травень 2019.

³ Див.: 'Ranked: The world's 20 strongest militaries' <<https://www.businessinsider.com/these-are-the-worlds-20-strongest-militaries-ranked-2015-9> asp> дата звернення 20 Травень 2019.

World Report (американської новинної інформаційної платформи, що проводить рейтинги за різними критеріями), серед найбільш впливових країн світу, що включає в тому числі і військову потужність, у 2019 році Італія перебуває на 9 місці (Україна – на 39)⁴.

За допомогою порталу www.globalfirepower.com⁵ можна здійснити порівняння цих двох країн за різними показниками військової сфери 2019 року (усі цифри взяті із вказаного сайту та опубліковані у загальному доступі). Наведемо деякі з них (табл. 1).

Таблиця 1

Показник	Україна	Італія
кількість придатних до служби [*]	15 648 117	22 688 913
загальний військовий персонал	1 205 000	357 000
активний персонал	205 000	175 000
резервні складові	1 000 000	182 000
оборонний бюджет (дол. США)	4 880 000 000	29 200 000 000
кількість літаків	260	831
гелікоптери	99	415
реактивні гранатомети	500	21
танкова сила	2 031	200
броньовані бойові машини	10 200	4 000
військово-морські засоби	25	143
авіаносці	0	5
підводні човни	0	8

Дані з порталу www.globalfirepower.com

Отже, як бачимо, кількість людської сили чи окремих видів військової техніки у порівнюваних країнах різняться. Водночас щодо оборонного бюджету є чіткий висновок – військовий бюджет Республіки Італія майже у 6 разів перевищує видатки на військовий бюджет в Україні.

Розглянемо докладніше деякі особливості військової системи та проходження військової служби за законодавством цих двох країн.

Відповідно до ст. 52 Конституції Республіки Італія:

Захист Вітчизни – священний обов'язок кожного громадянина. Військова служба обов'язкова в межах і в порядку, встановлених законом. Її несення не

⁴ Див.: 'Top 5 Most Influential Countries' <<https://www.usnews.com/news/best-countries/best-international-influence.asp>> дата звернення 20 Травень 2019.

⁵ Див.: 'Comparisons of World Military Strengths' <www.globalfirepower.com> дата звернення 20 Травень 2019.

^{*} Зазвичай розуміється кількість осіб віком від 16 до 49 років, які здатні служити за станом здоров'я.

завдає шкоди ні працевлаштуванню громадянина, ні дотриманню його політичних прав. Організація Збройних Сил ґрунтується на демократичному дусі Республіки⁷.

Відповідним конституційним положенням українського Основного Закону є ст. 17, у якій передбачено, що 'оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України'⁸ (ЗСУ). При цьому також визначено, що 'ЗСУ та інші військові формування ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкоджання їх діяльності'⁹. Також у зазначеній нормі на державу покладено обов'язок забезпечувати соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у ЗСУ та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей. Згідно зі ст. 65 Конституції України, до обов'язків громадянина віднесено захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України¹⁰.

Науковці, наголошуючи на важливості конституційної регламентації воєнних питань на сучасному етапі, зазначають:

<...> держава за допомогою конституційно-правових норм установлює певні умови проходження військової служби. ...Конституційне встановлення такої монополії ще раз підкреслює, що для держави створення належних умов проходження громадянами військової служби повинно бути пріоритетним завданням, що безпосередньо пов'язано з формуванням української державності та забезпеченням національної безпеки¹¹.

У Воєнній доктрині України вживається поняття "сили оборони", до яких належать 'ЗСУ, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державна спеціальна служба транспорту, інші утворені відповідно до законів України військові формування, а також правоохоронні та розвідувальні органи в частині залучення їх до виконання завдань з оборони держави'¹².

Видами ЗСУ відповідно до Закону України "Про Збройні Сили України"¹³ є: Сухопутні війська, Повітряні Сили, Військово-Морські Сили. До їх структури також входять: Генеральний штаб ЗСУ як головний орган військового управління; Об'єднаний оперативний штаб ЗСУ як орган управління міжвидовими та міжвідомчими угрупованнями військ (сил), з'єднання, військові

⁷ Constitution of the Italian Republic. URL: https://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf (дата звернення: 20.05.2019).

⁸ Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 20.05.2019).

⁹ Там само.

¹⁰ Там само.

¹¹ М Тищенко, В Богущкий та Є Григоренко, *Військова адміністрація: навч. посіб.* (Право 2014) 10–1.

¹² Воєнна доктрина України: затверджена Указом Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015#n8> (дата звернення: 20.05.2019).

¹³ Див.: Про Збройні Сили України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1934-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12/card2#Card> (дата звернення: 20.05.2019).

частини, військові навчальні заклади, установи та організації, що не належать до видів ЗСУ; окремих рід військ – Десантно-штурмові війська ЗСУ; окремих рід сил – Сили спеціальних операцій ЗСУ.

Поняття ж “військове формування” розкрито у ст. 1 Закону України “Про оборону”, а саме:

<...> військове формування – створена відповідно до законодавства України сукупність військових з'єднань і частин та органів управління ними, які комплектуються військовослужбовцями і призначені для оборони України, захисту її суверенітету, державної незалежності і національних інтересів, територіальної цілісності і недоторканності у разі збройної агресії, збройного конфлікту чи загрози нападу шляхом безпосереднього ведення воєнних (бойових) дій¹⁴.

Досліджуючи види військових формувань, М. Туркот зазначає, що:

<...> виходячи з характеру завдань, які виконуються військовими формуваннями, змісту та обсягу повноважень їх службових осіб ці формування умовно можна поділити на: 1) військові формування зі статусом правоохоронного органу; 2) зі статусом розвідувального органу; 3) військові формування, які не здійснюють правоохоронну чи розвідувальну діяльність... Зокрема, до військових формувань зі статусом правоохоронного органу законодавцем віднесені військова прокуратура, Служба безпеки України, Державна прикордонна служба, Управління державної охорони, Національна гвардія України та військова служба правопорядку у ЗСУ¹⁵.

Відповідно до італійського законодавства Збройні Сили Італії (*Forze Armate Italiane*) включають: армію (*Esercito*), військово-морський флот (*Marina Militare*), повітряні сили (*Aeronautica Militare*), корпус карабінерів (*Carabinieri*); також функціонує фінансова гвардія (*Guardia di Finanza*). В останніх двох структурах діє військовий персонал, але вони, власне, виконують поліцейські функції.

Дослідники зазначають, що ‘корпус карабінерів підпорядковується як Міністерству внутрішніх справ з функціональної точки зору та обов’язку охороняти публічний порядок та безпеку, так і Міністерству оборони в силу виконання військових обов’язків¹⁶.

Водночас фінансова гвардія – це ‘спеціальна поліцейська сила Італії на службі Міністерства економіки і фінансів. Фінансова гвардія є військовим корпусом і є невід’ємною частиною збройних сил, як і правоохоронних органів¹⁷.

¹⁴ Про оборону: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12> (дата звернення: 20.05.2019).

¹⁵ М Туркот, П Богущкий та П Дячук, *Кримінально-правові та кримінологічні основи забезпечення воєнної безпеки України: наук.-практ. посіб.* (АрТЕК 2014) 49.

¹⁶ Kim Eduard Lioe, *Armed Forces in Law Enforcement Operations? The German and European Perspective* (Springer 2011) 70.

¹⁷ *Italy Justice System and National Police: Handbook. Volume 1: Strategic and Criminal Justice System* (Washington DC, USA: International Business Publications) 192.

Згідно зі ст. 89 Кодексу військового порядку Італії¹⁸ від 15 березня 2010 року пріоритетним завданням Збройних Сил є захист держави. Збройні Сили також мають завдання функціонувати з метою реалізації миру і безпеки, відповідно до норм міжнародного права та визначень міжнародних організацій, до яких належить Італія. Збройні Сили беруть участь в охороні виборних органів і виконують конкретні завдання за умов стихійного лиха та в інших випадках надзвичайної необхідності й терміновості. У разі збройних конфліктів і під час операцій зі збереження та відновлення миру та безпеки командири Збройних Сил контролюють дотримання норм міжнародного гуманітарного права.

Наразі для України є актуальним питання військової юстиції. У 2014 році відновлено діяльність військової прокуратури, яка функціонує у складі системи прокуратури, є невід'ємною її частиною, але має специфіку, обумовлену власними завданнями та повноваженнями. Але до цього часу не знайшла вирішення проблема відновлення діяльності військових судів, військового органу зі слідчими функціями та спеціалізації органів адвокатури у военній сфері.

В Італії функціонують як військові прокуратури (*procure militari*), так і військові суди (*tribunali militari*). Є три військові округи, у кожному з яких діє військова прокуратура та військовий суд, а саме: Рима (юрисдикція поширюється на регіони Тоскана, Умбрія, Марке, Лаціо, Абрुццо, Сардинія), Неаполя (регіони Молізе, Кампанья, Пулья, Базіліката, Калабрія, Сицилія) та Верони (регіони Валле-ді-Аоста, П'ємонт, Лігурія, Ломбардія, Трентіно, Венето, Фріулі, Емілья-Романья). Слід зазначити, що до реформи їх було дев'ять.

Відповідно, на найнижчому рівні функціонують військові прокуратури Рима, Неаполя, Верони. Другою інстанцією є Генеральна військова прокуратура при Військовому апеляційному суді. На третьому рівні – Генеральна військова прокуратура при Касаційному суді. Військові суди представлені: військовими судами Рима, Неаполя, Верони; Військовим апеляційним судом. Водночас Касаційний суд представлений суддями із загальним статусом.

У статті 103 Конституції Республіки Італія визначено два види юрисдикції військових судів: у мирний час їх юрисдикція поширюється лише на військові злочини, вчинені представниками Збройних Сил (військовослужбовцями); у воєнний час їх юрисдикція встановлюється в окремому законі. Також передбачено, що у воєнний час може бути обмежено право на звернення до Касаційного суду щодо вироків військових судів.

Крім того, також функціонує військовий наглядовий орган (*Ufficio militare di sorveglianza*), який виконує пенітенціарні функції, міститься в Римі, а його юрисдикція поширюється на всю територію країни. До його функцій нале-

¹⁸ Codice Dell'ordinamento Militare: decreto legislativo, 15 marzo 2010, n. 66. URL: <http://www.difesa.it/Content/Pagine/CodiceOrdinamentoMilitare.aspx> (дата звернення: 20.05.2019).

жить, зокрема, нагляд за організацією військово-пенітенціарних установ, контроль за виконанням заходів особистої безпеки, затвердження програм поведження з засудженими військовими, висловлення мотивованої думки щодо клопотань і заяв про помилування тощо. Також у Римі діє військовий наглядовий суд, до компетенції якого входить призначення пробації; призначення домашнього арешту; умовне звільнення; обов'язкова чи факультативна відстрочка виконання; реабілітація військових тощо.

Вищим органом у цій системі є Рада військової магістратури (*Consiglio della magistratura militare*) – орган самоврядування військової судової системи Італії, до функцій якого переважно належать питання просування по службі, дисциплінарні та інші питання правового статусу військових магістратів.

Стосовно обов'язковості призову на військову службу, то до 31 грудня 2004 року в Італії була передбачена обов'язкова військова служба для чоловіків. З 1 січня 2005 року така вимога призупинена, разом з тим для роботи у поліції, службі карабінерів, митній чи пожежній службі тощо вимагається проходження військової служби протягом 1 року.

За законодавством України призов на військову службу є складовою виконання військового обов'язку для чоловіків. Строки строкової військової служби варіюються: для солдатів, матросів, сержантів і старшин, які проходять строкову військову службу в Збройних Силах України та інших військових формуваннях, такий строк визначений до 18 місяців; для осіб, які на час призову на строкову військову службу здобули вищу освіту ступеня спеціаліста або магістра, – до 12 місяців.

Цікавим є питання порівняння можливості проходження альтернативної служби. Згідно з ч. 4 ст. 1 Закону України “Про військовий обов'язок і військову службу” громадянам надано право замінити військовий обов'язок альтернативною (невійськовою) службою, яка є службою, що запроваджується замість проходження строкової військової служби і має на меті виконання обов'язку перед суспільством. Відповідно до спеціального Закону України “Про альтернативну (невійськову) службу” таке право виникає, ‘якщо виконання військового обов'язку суперечить релігійним переконанням громадян, які належать до діючих згідно з законодавством України релігійних організацій, віровчення яких не допускає користування зброєю’¹⁹.

В Італії право на відмову від проходження військової служби за переконаннями совісті було юридично визнано у 1972 році (*legge Marcora 772/1972*) з тим, щоб “незбройна військова служба” або громадська служба могла бути дозволена як альтернатива тим, хто цього потребує. З призупиненням призову на військову службу в Італії законом від 23 серпня 2004 року починаючи з 1 січня 2005 року також було призупинено альтернативну службу.

¹⁹ Про альтернативну (невійськову) службу: Закон України від 12 грудня 1991 року № 1975-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1975-12> (дата звернення: 20.05.2019).

У 2017 році в італійському військовому законодавстві відбулися зміни щодо військової кар'єри. Нині проходження військової служби в Італії проведено у відповідність із вимогами реформи "Реорганізація ролі та кар'єри персоналу Збройних Сил" 2017 року та відбувається з урахуванням: строків вислуги у відповідному військовому званні; дотримання професійних вимог (відвідування курсів; тривалість перебування на посаді керівного складу в органах військового управління; посадові обов'язки). Перевагами такого підходу є те, що оптимальному використанню сил сприяє поєднання таких факторів: відповідний вік для звання, компетенція та визначена кількість офіцерів. Основними напрямками проведеної реформи є:

- гармонізація (приводяться у відповідність кар'єра та зарплати офіцерів сектору безпеки і оборони);
- рівність (уніфікуються кар'єра та зарплати сержантського складу та професійних солдатів сектору безпеки і оборони).

Також унесено зміни до Кодексу військового порядку згідно з відповідним законом²⁰.

Проходження служби офіцерами передбачає мінімальний період перебування у кожному званні, встановлений законом. Можна визначити дві можливості просування по службі. У першому випадку керуються оцінкою Комісії (для осіб у званні майора, полковника, усіх генеральських звань), у другому – терміном перебування у відповідному званні (лейтенант, капітан, підполковник).

Проходження служби до та після реформи 2017 року в Італії відображено в *таблиці 2* (див. на стор. 37).

Що стосується України, у її законодавстві не передбачено єдиної шкали для проходження військової служби. Для кількох категорій офіцерів вислуга років різниться залежно від роду діяльності (загальновійськова чи інша). Строки вислуги у військовому званні для військовослужбовців ЗСУ встановлені у Положенні про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України²¹, затвердженому Указом Президента України 10 грудня 2008 року. Відповідні строки відображено у *таблиці 3* (див. на стор. 38).

В Італії приділяється значна увага питанням забезпечення гендерної рівності та рівних можливостей, у тому числі й серед військових. Жінки набувають статусу військовослужбовця на добровільній основі, як цього вимагають стандарти НАТО. Рішенням Конституційного Суду Італії від 24 липня

²⁰ Disposizioni in Materia di Riordino dei Ruoli e Delle Carriere del Personale delle Forze Armate: decreto legislativo, 29 maggio 2017, n. 94. URL: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legislativo:2016;177> (дата звернення: 20.05.2019).

²¹ Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України: затверджене Указом Президента України 10 грудня 2008 року № 1153/2008 (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153/2008/card2#Card> (дата звернення 20.05.2019).

Таблиця 2

вік	Строк служби	До 2017		Після 2017			
47	29	4	полковник	оцінювання	4	полковник	оцінювання
46	28						
45	27						
44	26						
43	25	4	підполковник	за висугою	5	підполковник	оцінювання
42	24						
41	23						
40	22	4	майор	за висугою	5	майор	за висугою
39	21						
38	20						
37	19						
36	18	8	капітан	оцінювання	6	капітан	оцінювання
35	17						
34	16						
33	15						
32	14						
31	13						
30	12						
29	11						
28	10	4	лейтенант	за висугою	3	лейтенант	за висугою
27	9						
26	8						
25	7						
24	6	1	лейтенант	Військова академія	1	лейтенант	Військова академія
23	5						
22	4						
21	3	2	1-й лейтенант	Військова академія	2	1-й лейтенант	Військова академія
20	2						
19	1	2	курсант	Військова академія	2	кадет	Військова академія

Таблиця 3

Категорія	Звання	Вислуга
особи сержантського та старшинського складу (за винятком строкової військової служби)	молодший сержант (старшина 2 статті)	6 міс.
	сержант (старшина 1 статті)	1 рік
	старший сержант (головний старшина)	1 рік
	старшина (головний корабельний старшина)	1 рік
	прапорщик (мічман)	3 роки
	старший прапорщик (старший мічман)	не встановлена
особи молодшого та старшого офіцерського складу (крім офіцерів льотного складу авіації та плавскладу підводних човнів)	молодший лейтенант, лейтенант	2 роки
	старший лейтенант, капітан (капітан-лейтенант)	3 роки
	майор (капітан 3 рангу)	4 роки
	підполковник (капітан 2 рангу)	5 років
	полковник (капітан 1 рангу)	2 роки
офіцери льотного складу авіації та плавскладу підводних човнів	молодший лейтенант	1 рік
	лейтенант, старший лейтенант	2 роки
	капітан (капітан-лейтенант) майор (капітан 3 рангу)	3 роки
	підполковник (капітан 2 рангу)	4 роки
	полковник (капітан 1 рангу)	2 роки

2000 року № 332 визнано неконституційною вимогу про відсутність у жінки дітей для того, щоб мати змогу вступити до лав Збройних Сил.

Відповідно до ст. 623 Кодексу військового порядку Італії²² використання жіночого та чоловічого військового персоналу здійснюється на умовах абсолютного паритету.

Як зазначено в одному з досліджень, опублікованому у березні 2018 року, станом на 30 вересня 2007 року загальна кількість жінок-військовослужбовців в Італії становила 9621 особу (з яких в армії – 6722 жінки, у військово-морському флоті – 1447, у військово-повітряних силах – 509, серед карабінерів – 943). Після цього показники почали зростати з незначними коливаннями щороку. Вже станом на 31 грудня 2008 року загальна кількість становила

²² Див.: Codice Dell'ordinamento Militare: decreto legislative (n 18).

10 206 осіб, на 31 грудня 2010 року – 10 802, 31 грудня 2011 року – 11 776 жінок. Наприкінці 2012 року ця кількість становила 11108 жінок, 2013 року – 11 183, 2014 – 11 189, 2015 – 11 895 жінок²³. З 2000 року жінкам дозволено вступати до Військової академії, у 2028 році очікується, що вперше жінка-військовослужбовець отримає звання генерала.

Кількість жінок-військовослужбовців зростає і в Україні. Так, лише в ЗСУ станом на березень 2019 року, за повідомленням міністра оборони України С. Полторака, 'працює і проходить службу майже 56 тисяч жінок, з яких 26 тис. є військовослужбовцями, а 3,5 тис. – офіцерами'²⁴, а 'кількість посад і спеціальностей у війську, на яких можуть проходити службу жінки-військовослужбовці, збільшилася на понад 100 спеціальностей'²⁵. В Національній гвардії служить та працює понад 4 тисячі жінок²⁶. У минулому році вперше жінці-військовослужбовцю – начальнику Військово-медичного управління Служби безпеки України присвоєно звання генерал-майора²⁷.

Підсумовуючи викладене, потрібно зробити кілька висновків. Так, зважаючи на досвід Воєнної організації Італії, потребує серйозної уваги законодавця проблема формування органів військової юстиції в Україні. Ця система повинна керуватися принципом поділу влади в Україні на законодавчу, виконавчу, судову і містити військові суди, військову прокуратуру та військовий слідчий орган (як центральний орган виконавчої влади), які мають бути укомплектовані військовослужбовцями з урахуванням принципу гендерної рівності. Тож досвід військової системи правоохоронних органів Республіки Італія має бути ретельно вивчений та максимально врахований.

Щодо забезпечення гендерної рівності під час проходження військової служби, як видається, українські тенденції відповідають прагненням, що мають місце в Італії. Стосовно обов'язкового призову, то реалії вітчизняної ситуації свідчать про те, що сьогодні його скасування не є ані доцільним, ані можливим. Разом з тим варто врахувати позитивний італійський досвід у питаннях встановлення строків вислуги у військовому званні для військовослужбовців.

²³ A Triggiano, 'Donne e Integrazione nelle Forze Armate, Un'analisi Della Situazione Italiana' <<http://www.reportdifesa.it/13414-2/>> дата звернення 20 Травень 2019.

²⁴ 'У Збройних Силах України працюють і проходить службу майже 56 тисяч жінок, – Степан Полторак' <<http://www.mil.gov.ua/news/2019/03/07/u-zbrojnih-silah-ukraini-praczuuyut-i-prohodit-sluzhbu-majzhe-56-tisyach-zhinok-stepan-poltorak/>> дата звернення 20 Травень 2019.

²⁵ Там само.

²⁶ Див.: 'В Національній гвардії служить та працює понад 4 тисячі жінок, які мають високий професійний рівень' <<http://ngu.gov.ua/news/v-nacionalniy-gvardiyi-sluzhyt-ta-pracuyue-ponad-4-tysyachi-zhinok-yaki-mayut-vysokyy-profesiyunnyy>> дата звернення 20 Травень 2019.

²⁷ Про присвоєння військового звання: Указ Президента України від 12 жовтня 2018 року № 323/2018. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3232018-25186> (дата звернення: 20.05.2019).

REFERENCES

List of legal documents

Legislation

1. Codice Dell'ordinamento Militare: decreto legislativo, 15 marzo 2010, n. 66. URL: <http://www.difesa.it/Content/Pagine/CodiceOrdinamentoMilitare.aspx> (accessed: 20.05.2019) (*in Italian*).
2. Constitution of the Italian Republic. URL: https://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf (accessed: 20.05.2019) (*in English*).
3. Disposizioni in Materia di Riordino dei Ruoli e delle Carriere del Personale delle Forze Armate: decreto legislativo, 29 maggio 2017, n. 94. URL: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legislativo:2016;177> (accessed: 20.05.2019) (*in Italian*).
4. Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] 28 chervnia 1996 roku № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (accessed: 20.05.2019) (*in Ukrainian*).
5. Polozhennia pro prokhodzhennia hromadianamy Ukrainy viiskovoi sluzhby u Zbroinykh Sylakh Ukrainy [Regulation on the Military Service of Ukrainian Citizens of in the Armed Forces of Ukraine]: zatverdzhene Ukazom Prezydenta Ukrainy [approved by the Decree of the President of Ukraine] 10 hrudnia 2008 roku № 1153/2008 (iz zminamy ta dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153/2008/card2#Card> (accessed: 20.05.2019) (*in Ukrainian*).
6. Pro alternatyvnu (neviiskovu) sluzhbu [On Alternative (Non-military) Service]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 28 chervnia 1996 roku № 1975-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1975-12> (accessed: 20.05.2019) (*in Ukrainian*).
7. Pro oboronu [On Defense]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 6 hrudnia 1991 roku № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12> (accessed: 20.05.2019) (*in Ukrainian*).
8. Pro prysvoiennia viiskovoho zvannia [On the Granting of a Military Rank]: Ukaz Prezydenta Ukrainy [Decree of the President of Ukraine] vid 12 zhovtnia 2018 roku № 323/2018. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3232018-25186> (accessed: 20.05.2019) (*in Ukrainian*).
9. Pro Zbroini Syly Ukrainy [On the Armed Forces of Ukraine]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 6 hrudnia 1991 roku № 1934-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12/card2#Card> (accessed: 20.05.2019) (*in Ukrainian*).
10. Voienna doktryna Ukrainy [Military Doctrine of Ukraine]: zatverdzhena Ukazom Prezydenta Ukrainy [approved by the Decree of the President of Ukraine] vid 24 veresnia 2015 roku № 555/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015#n8> (accessed: 20.05.2019) (*in Ukrainian*).

Bibliography

Authored books

11. Lioe Kim Eduard, *Armed Forces in Law Enforcement Operations? The German and European Perspective* (Springer 2011) 70 (*in English*).
12. Bekhruz Kh, *Porivnialne pravoznavstvo: pidruch. [Comparative Law: textbook]* (Feniks 2009) 62 (*in Ukrainian*).

13. Turkot M, Bohutskyi P ta Diachuk P, *Kryminalno-pravovi ta kryminolohichni osnovy zabezpechennia voiennoi bezpeky Ukrainy: nauk.-prakt. posib. [Criminally Legal and Criminological Foundations of Providing Ukraine's Military Security: sciences and practical manual]* (ArTEK 2014) 49.
14. Tyshchenko M, Bohutskyi V ta Hryhorenko Ye, *Viiskova administratsiia: navch. posib. [Military Administration: teach. manual]* (Pravo 2014) 10–1 (*in Ukrainian*).

Edited books

15. *Italy Justice System and National Police: Handbook. Volume 1: Strategic and Criminal Justice System* (Washington DC, USA: International Business Publications) 192 (*in English*).

Websites

16. '2019 Military Strength Ranking' <<https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp>> accessed 20 May 2019 (*in English*).
17. 'Comparisons of World Military Strengths' <www.globalfirepower.com asp> accessed 20 May 2019 (*in English*).
18. 'Ranked: The world's 20 strongest militaries' <<https://www.businessinsider.com/these-are-the-worlds-20-strongest-militaries-ranked-2015-9> asp> accessed 20 May 2019 (*in English*).
19. 'Top 5 Most Influential Countries' <<https://www.usnews.com/news/best-countries/best-international-influence> asp> accessed 20 May 2019 (*in English*).
20. Triggiano A, 'Donne e Integrazione nelle Forze Armate, Un'analisi della Situazione Italiana' <<http://www.reportdifesa.it/13414-2/>> accessed 20 May 2019 (*in Italian*).
21. 'U Zbroinykh Sylakh Ukrainy pratsiuut i prokhodyt sluzhbu maizhe 56 tysiach zhinok, – Stepan Poltorak' ['Almost 56 Thousand Women Work and Serve in the Armed Forces of Ukraine – Stepan Poltorak'] <<http://www.mil.gov.ua/news/2019/03/07/u-zbrojnih-silah-ukraini-praczyuyut-i-prohodit-sluzhbu-majzhe-56-tisyach-zhinok-stepan-poltorak/>> accessed 20 May 2019 (*in Ukrainian*).
22. 'V Natsionalnii hvardii sluzhyt ta pratsiuie ponad 4 tysiachi zhinok, yaki maiut vysokyi profesiyni riven' ['More than 4 Thousand Women with a High Professional Level Serve and Work at the National Guard'] <<http://ngu.gov.ua/ua/news/v-nacionalniy-gvardiyi-sluzhyt-ta-pracyuye-ponad-4-tysyachi-zhinok-yaki-mayut-vysokyy-profesiyyny>> accessed 20 May 2019 (*in Ukrainian*).

Олена Єні, Ріккардо Крістони

Olena Yeni

PhD in Law,

senior lecturer, department of initial and continuous training
of military prosecutors,

Institute for Continuing Professional Development,

National Prosecution Academy of Ukraine,

Kyiv, Ukraine

Riccardo Cristoni

colonel, defense attache, Embassy of Republic of Italy in Ukraine

MILITARY SERVICE IN UKRAINE AND ITALY: COMPARATIVE STUDY ON SOME ASPECTS

Abstract. The changes introduced in February 2019 to the Basic Law, Ukraine formally declared the strategic course of the state to gain full membership in the European Union and the North Atlantic Treaty Organization. In the Preamble to the Constitution, the Verkhovna Rada of Ukraine, on behalf of the Ukrainian people, confirmed its European identity, and also stated the irreversibility of the European and Euro-Atlantic course. Therefore, today, as never before, it is important and urgent to take into account the best world practices on various aspects of the functioning of the state, and above all, it is relevant to the military sphere.

The Republic of Italy is a developed democratic state, with a powerful military potential and centuries-long experience of the functioning of the army. A reform of military service and military careers has taken place in Italy, in 2017, and it made it possible to unify and optimize the relevant procedures.

The purpose of the article is a comparative legal study of some issues of military service under the legislation of Ukraine and the Republic of Italy.

The article analyzes some indicators characterizing the military power of these states. Constitutional provisions in the field of defense and protection of these countries are presented. The structure of the Armed Forces of Italy and Ukraine is explored. So, it is noted that the Armed Forces of Italy include: the army, navy, air force, carabinieri corps while the fiscal guard belongs to the Ministry of Treasure. The latter two structures have military personnel, but their functions are of a police nature.

Particular attention is paid to the issues of military justice. It is established that in Italy there are both military prosecutors and military courts in accordance with three military districts; there is also a military supervisory authority with penitentiary functions.

The provisions on compulsory recruitment of military service in these countries are compared. The main aspects of the reform of the role and careers of the personnel of the Armed Forces in the Republic of Italy in 2017 are mentioned.

Finally, issues of gender equality and equal opportunities for female servicemen careers were explored.

As a conclusion, based on the analysis of the Military Organization of Italy and Ukraine, it was stated that the problem of the formation of military justice bodies in Ukraine needs to be seriously addressed by the legislator. This system should take into account the principle of separation of powers in Ukraine (legislative, executive, judicial branches) and include military courts, the military prosecutor's office and the military investigation authority (as the central executive body), which must be staffed with military personnel, taking into account the principle of gender equality. Therefore, the experience of the military system of the law enforcement agencies of the Italian Republic must be thoroughly studied and taken into account as much as possible. It is also worth taking into account the positive experience of the Republic of Italy in matters of harmonized terms of service in the military rank for servicemen.

Keywords: military service; military court; army; serviceman; rank; Italy.